

มธ.ได้งบประมาณศูนย์เก็บเอกสารและระบบคอมพิวเตอร์

จัดเก็บเอกสารอัตโนมัติ 2.7 ล้านบาท

เนื้อหา

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (27 ก.ค. 2538) ได้แจ้งให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทราบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร 2 ท่าน คือ พลตรีจำลอง ศรีเมือง และ นายสุเทพ อัตถากร ได้ให้การสนับสนุนโครงการจัดตั้งศูนย์เก็บเอกสารและระบบจัดเก็บเอกสารอัตโนมัติของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และงานสารบรรณได้เสนอของบค่าใช้จ่ายประจำปี 2538 จากงบโครงการพัฒนาจังหวัดเป็นจำนวนเงิน 2.7 ล้านบาทเรียบร้อยแล้ว

ขณะนี้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ดำเนินงานจัดซื้อระบบจัดเก็บเอกสารอัตโนมัติ ในราคา 1.7 ล้านบาท และงบประมาณอีกส่วนหนึ่งสำหรับจัด

สร้างศูนย์เก็บเอกสารพร้อมทั้งครุภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในชั้นแรกนี้ มหาวิทยาลัยจะนำระบบจัดเก็บเอกสารอัตโนมัติ มาใช้กับงานจัดเก็บเอกสารของทศจดหมายเหตุการณ์ศาสตร์และงานจัดเก็บเอกสาร ของกองกลางสำนักงานอธิการบดี

สำหรับสถานที่สร้างศูนย์เก็บเอกสารนั้น มหาวิทยาลัยจะให้ตั้งอยู่ ณ อาคาร 5 ชั้นของสำนักหอสมุดหลังจากที่สำนักหอสมุดได้ย้ายไปอยู่ ณ อาคาร 60 ปี มธ. ที่สร้างใหม่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเรียบร้อยแล้วมหาวิทยาลัยจะปรับปรุงบางส่วนของอาคารสำนักหอสมุดเดิมให้เป็นศูนย์เก็บเอกสารของมหาวิทยาลัยตามแผนงาน ต่อไป

□

ก่อนจะมาเป็นทศจดหมายเหตุ

นาวลวิ สุธรรมวงศ์

ปริทรรศน์ทศจดหมายเหตุ

ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย

ศ.คุณหญิงทองเยาว์ ชัยเสรี

อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์

จดหมาย อ.ป๋วยถึงอ.วิจิตร

(พ.ศ.2481)

การดำเนินงานของโครงการ
ทศจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

ทศจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

: เพียงแค่ฝันกระนั้นหรือ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

เมื่อประมาณ ต้นปี 2534 ดิฉันได้พบกับ อาจารย์ ธงชัย วินิจจะกุล ขณะนั้นท่านเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ อาจารย์คงเห็นดิฉันตกงาน ไม่มีที่ทำงานเป็นหลักแหล่ง จึงได้ชักชวนให้มาช่วยงานจัดตั้งหอประวัติและหอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์ซึ่งอาจารย์ธงชัย ได้เสนอแผนงานการจัดตั้งไปยังสภามหาวิทยาลัยฯ ขณะนั้น ศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม เป็นอธิการบดี ด้วยความที่มีจิตใจรักงาน อнуรักษ์ เอกสารเก่าเอกสารสำคัญของสถาบันเป็นทุนเดิม อยู่แล้ว จึงได้ตกลงใจที่จะมาช่วยจัดตั้ง หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ประกอบกับเมื่อครั้ง มีโอกาสได้ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ ก็ได้มีโอกาสได้ไปเห็นห้องสมุดหนังสือหายาก (Rare Book Library) ที่มหาวิทยาลัยเยล ซึ่งสร้างด้วย หินอ่อนทั้งหลัง เป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาว ทั้งหลัง ไม่มีหน้าต่าง มองดูเด่นมาแต่ไกล เพราะเป็นอาคารที่รูปทรงด้าน สถาปัตยกรรม สมัยใหม่ไม่เหมือนใคร (ดังภาพ) และเมื่อวันที่ แดดจัดๆ ถ้าเข้าไปในห้องสมุดนี้ จะเห็นแสงอาทิตย์ที่ผ่านผนัง หินอ่อนนี้จะเรืองแสงนำดู เป็นอย่างยิ่ง ในช่วงนั้นดิฉันไม่ได้มีเป้าหมาย ที่จะศึกษาเกี่ยวกับ หนังสือหายาก หรือเอกสาร จดหมายเหตุแต่อย่างใดแต่รู้สึกถึงความทันสมัยของตัวอาคารนี้เป็นพิเศษเช่น เมื่อเกิดไฟไหม้อาคารนี้จะมีสารเคมี

ฟ่นออกมาดับไฟโดยอัตโนมัติโดยไม่ทำให้เอกสาร เสียหายเหมือนกับการใช้น้ำฉีดนั้นเป็นความรู้สึก ครั้งแรกที่ได้มีโอกาส เห็นงานอนุรักษ์เอกสารเก่ามีคุณค่า ของมหาวิทยาลัย ชั้นนำของสหรัฐอเมริกาและของโลก แอบคิดเงิบๆ ในใจว่าเราจะมีอาคารทันสมัย และสง่างาม เพื่ออนุรักษ์ เอกสารเก่า เช่นนี้ที่เมืองไทยบ้างไหม?

และมีด้านเลขที่นำหน้าใจ ก็กระตือรือร้นที่จะช่วยกันแก้ไข โดยเป็นคนที่มีความสนใจใฝ่เรียนจนจบปริญญาโท คือใน การที่โรงเรียนเป็นมหาวิทยาลัยระดับชั้นที่ 2 วิทยาลัยคือ

สิ่งของ
หรือของ
ซึ่งมี
คือใน
ในการ
ในทำ
รวมคือ
มีปัจจัย

คือ
โดย
มี
ใน
การ
การ
จะ
กับ

ที่ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะได้ออก
มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ไทยและคนประเทศไทยจะได
จะเป็นอย่างไร จะคล้ายคลึงกับส่วนใหญ่เขาทำอยู่ หรือเปล่า
ก็ไม่มีทราบ เขาจะดำเนินการใด คนก็จะมองปฏิบัติของเขามันว่า
ในขณะนี้นั้นหลักยุทธศาสตร์ของประเทศไทย (ฉบับใหม่)

ต่อมาเมื่อมีโอกาสได้ไปดูงานหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ที่ประเทศฝรั่งเศส ดิฉันยังเกิดความรู้สึก
ประทับใจกับมหาวิทยาลัยปารีสและหอจดหมายเหตุแห่งชาติของฝรั่งเศสเพราะห้องสมุดมหาวิทยาลัย มีเอกสาร
เก่าที่เป็นต้นฉบับนั้นจะเก็บรักษาไว้ในห้องที่ควบคุมความชื้นและอุณหภูมิและคนฝรั่งเศสก็ช่างเก็บ
เอกสารสำคัญไว้ให้คงอยู่จนทุกวันนี้ เช่น แผนผังการก่อสร้างมหาวิทยาลัยเมื่อ 2 ศตวรรษมาแล้วแบบแปลน
การจัดสวนและปลูกต้นไม้ภายในบริเวณมหาวิทยาลัยปารีส สมุดเลขเซอร์ของอาจารย์ยุคแรกที่มีลายมือของ
อาจารย์อยู่ ก็ได้รับการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีแบบจำลองงานก่อสร้างสถานที่สำคัญๆ ต่างๆ
ก็จะได้รับการรักษาไว้ด้วย ถ้าท่านได้ไปชม พิพิธภัณฑ์ D'orsay ท่านจะเห็น แบบจำลองของ Opera House
ที่สร้างมานานนับศตวรรษ ทางเราก็ยังเก็บไว้ให้คนได้ชมอยู่จนทุกวันนี้เอกสารสำคัญต่างๆ
ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็ได้รับการเก็บรักษาไว้อย่างดี ณ หอจดหมายเหตุ ของกระทรวง
การต่างประเทศฝรั่งเศสเมื่อครั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเสด็จเยือนฝรั่งเศสก็ได้เสด็จทอดพระเนตร เอกสาร
โบราณที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักไทยกับราชสำนักฝรั่งเศส เป็นต้น

นอกจากนี้ ตามปราสาทต่างๆ หรือ Chateau ที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศสมักจะมีห้องสมุดของปราสาท เช่น
Chateau Chantilly นั้นเจ้าของปราสาทมีห้องสมุดขนาดใหญ่เก็บหนังสือโบราณที่มีค่าจำนวนมาก
ไว้ให้คนมาเยี่ยมชมหนังสือเหล่านี้ยังอยู่ในสภาพที่ดีและทำให้เราได้มองเห็นว่า การอนุรักษ์เอกสาร
และหนังสือเก่าที่มีคุณค่านั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นหน้าที่ของรัฐ หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง ถ้าหาก
ว่าเราได้ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และรู้จักอนุรักษ์เอกสาร และสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าให้แก่คนรุ่นใหม่นี้ได้
ก็จะช่วยให้การเก็บรักษาเอกสารโบราณหรือเอกสารจดหมายเหตุ ในสถานที่ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับทุกชุมชน
ทุกครัวเรือนได้ไม่ยากนัก ข้อสำคัญประการแรก เราจะต้องทำให้ผู้คนในสังคม หรือในชุมชนได้ตระหนัก
ถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุว่ามีไว้เพื่ออะไรทำไมถึงต้องมีจดหมายเหตุ ขณะนี้ โครงการหอ
จดหมายเหตุธรรมศาสตร์ก็ได้ดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ภายใน
มหาวิทยาลัย ให้ตระหนักถึงคุณค่า ของเอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย เอกสารประเภทใดควรเก็บรักษา
เอกสารประเภทใดควรทำลาย โดยโครงการฯ ได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องระบบการบริหารงาน
เอกสารกับการอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งนำผู้เข้าอบรมไปดูงานการจัดเก็บ
เอกสารและงานจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยมหิดลและธนาคารแห่งประเทศไทย พร้อมทั้งจัดให้มี
การทัศนศึกษาโบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกของชาติ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มองเห็น
ภาพการอนุรักษ์เอกสารและวัสดุที่มีคุณค่าอันมีความสำคัญอย่างไร

ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย
ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

ก่อนจะมาเป็นหอจดหมายเหตุธรรมาภิบาล

“คำถามว่าจะต้องอาศัยทรัพยากรอีกมากเท่าไร ถึงจะสร้างระบบจดหมายเหตุได้เต็มที่ที่เราอยากได้”

กระผมขอทราบเรียนแนวความคิดพื้นฐานเบื้องต้น คำแรกที่จะขอทำความเข้าใจกันคือ จดหมายเหตุหรือ archives ต่างจากเอกสารอื่นอย่างไรเมื่อวิเคราะห์แล้วไม่ว่าคำหรือบทความของท่านผู้รู้ทั้งหลาย มักกล่าวว่าจดหมายเหตุหรือ archives เป็นเอกสารของสถาบันหรือขององค์กรที่มีความสำคัญที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคตได้ ในเอกสารที่แจกให้ในแฟ้มมีนักวิชาการหลายท่านเขียนไว้ รวมทั้งของอาจารย์ส.ศิริรักษ์ด้วยซึ่งกระผมเชื่อว่าถ้าพวกเราอ่านแล้ว คงจะได้ประโยชน์มากขึ้น กระผมจะพยายามทำ ความเข้าใจสั้นๆ ง่ายๆ ถ้าเราบอกว่าเป็นเอกสารสถาบัน คำหนึ่งในภาษาอังกฤษ ใช้น่า institutional archives แปลเป็นภาษาไทยว่า จดหมายเหตุของสถาบัน ตัวอย่างของจดหมายเหตุของสถาบัน อาจจะมีได้ทั้งจดหมายเหตุของโรงเรียน จดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย จดหมายเหตุของกระทรวง การคลัง จดหมายเหตุของธนาคารแห่งประเทศไทย จดหมายเหตุของบริษัทนิสสัน ถ้าสถาบันนั้นมองว่าเมื่อสถาบันมีอายุผ่านไปพัฒนาการของสถาบันที่มาตั้งแต่เริ่มต้น ไปเรื่อยๆ จะมีอะไรเป็นสิ่งที่บันทึกความจำของพัฒนาการของ สถาบันนั้น สิ่งนั้นก็คือจดหมายเหตุ ไม่ว่าสถาบันนั้นจะมีอายุ 5 ปี 10 ปี หรือ 20 ปี หรือ 60 ปี อย่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถ้ามีการจัดระบบจดหมายเหตุขึ้นมาโดยสถาบันก็อยาก จะใช้คำว่า ระบบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเป็น university archives system,

สำหรับระบบ archives จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยนั้น กระผมให้เจ้าหน้าที่ลองสอบสวนดูว่า มหาวิทยาลัยของไทยในปัจจุบันนี้ทั้งของรัฐและเอกชน มีกี่แห่งแล้ว ที่มีระบบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย ก็ปรากฏว่ามีไม่กี่แห่ง มีน้อยมาก

ระบบที่สถาบันจัดอยู่นี้มีอยู่ 2 ระบบ ระบบแรกเป็นองค์กรจัดตั้งอย่างเป็นทางการเบ็ดเสร็จ อันนี้เป็นหอจดหมายเหตุไปเลย ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นเพียงโครงการ เป็นระยะแรกเริ่มเหมือนกับธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐที่มีการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ ก็คือ มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนมีแห่งเดียว คือ มหาวิทยาลัยพายัพ ซึ่งมีหอจดหมายเหตุที่ค่อนข้างชัดเจนมาตั้งแต่เริ่มต้น ส่วนที่เป็นโครงการของมหาวิทยาลัยของรัฐมีหลายแห่งคือ เกษตร ชอนแก่น เชียงใหม่ ธรรมศาสตร์ ศิลปากรและพระจอมเกล้า ส่วนของเอกชนมี 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยรังสิตและมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ก็แสดงว่าในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน 53 แห่ง มีการจัดระบบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเพียง 11 แห่ง ก็ยังมีน้อยมาก ประมาณ 1 ใน 5 เท่านั้นเอง กระผมขอตั้งคำถามว่าเป็นเพราะเหตุใด เมื่อครั้งที่กระผมได้มีโอกาสบริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้มีความพยายามที่จะตั้งระบบหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยขึ้น แม้จะยากเย็นแสนเข็ญ แต่ก็เริ่มแล้ว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เริ่มเป็นโครงการขึ้นมา สมัยที่พยายามจะจัดตั้งก็เดินดูด้วยกัน คนหนึ่งที่กระผมเชิญมาปรึกษาหารือด้วย คือ ดร.ม.ร.ว. รุจยา อาภากร ก็เดินดูว่าจะเอาที่ไหนดี จะเริ่มต้นอย่างไรดี พอพูดเรื่องจดหมายเหตุส่วนมากแล้วจะบอกว่าเป็นเรื่องของห้องสมุดคนอื่นไม่เกี่ยว พอถามเรื่องจดหมายเหตุทุกคนจะปารีงไปที่ห้องสมุดเสมอ

เรามามองดูที่ต่างประเทศว่าเรามองเรื่องนี้อย่างไร ในอเมริกาเท่าที่มีข้อมูลตัวเลขอยู่ มหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ทำ คือ มหาวิทยาลัย Harvard เขาทำมาตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ก็หลายสิบปีมาแล้ว เมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว ได้มีการสำรวจใหญ่ในอเมริกาอีกครั้งก็ปรากฏว่ามีมหาวิทยาลัยในอเมริกาที่มีระบบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยประมาณ 450 แห่ง เทียบกับของเราซึ่งมีเพียง 11 แห่งเท่านั้นเอง ของเรามีเกือบหมด

และมีตัวเลขที่น่าสนใจ ที่กระผมถามตัวเองอยู่เรื่อยๆ แล้วใครเป็นคนรับผิดชอบแล้วใครเป็นคนคุมนโยบาย คือในการสร้างระบบใหม่มหาวิทยาลัยจะต้องมี 2 ระดับเสมอ คือ

1. ระดับนโยบาย

2. ระดับปฏิบัติ

น่าสนใจเหมือนกันว่า ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะเป็นอย่างไร จะคล้ายคลึงกับส่วนใหญ่เขาทำอยู่ หรือเปล่าก็ไม่ทราบ เหาะระดับปฏิบัติ คนที่ลงมือปฏิบัติต้องยอมรับว่าในอเมริกานั้นหลักสูตรของนักจดหมายเหตุ (archivists) เขามีมานานแล้ว ของเราไม่รู้มีหรือยัง อาจจะเริ่มมีแล้วไม่แน่ใจ? คนปฏิบัติงานเขาเรียกว่า archivist หรือ record administrator

52% นักจดหมายเหตุเป็นคนดูแล คือเป็นผู้ดูแลเอกสาร จดหมายเหตุ

ฝากให้กับเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนและประมวลผลดูแล 14%

ฝากไว้กับบรรณารักษ์ดูแล 8.8%

ฝากไว้ให้กับสำนักงานอธิการบดีดูแล 2.7%

ซึ่งอาจให้อยู่ในความดูแลของรองอธิการบดีฝ่ายบริหารหรือฝากไว้กับห้องสมุด

ผู้ดูแลเอกสารจดหมายเหตุเกือบทั้งหมดมีความรู้ระดับปริญญาตรี

เรื่องของการพัฒนาระบบจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยที่กระผมขอใช้คำว่า university archives service system มีคนพูดไว้เมื่อ 40 ปีที่แล้วว่า ระบบนี้จะไม่มีความหมายหรือมีประโยชน์น้อยมาก ถ้าผู้บริหารมหาวิทยาลัยไม่เอาด้วย พูดไว้นานมาแล้วว่า ถ้าไม่มี university archives มาควบคุม ไม่มีนโยบายหลักจากมหาวิทยาลัยหลักมาควบคุม คนทำก็อยากทำแต่ไม่สมอยากเท่าไร ถ้าผู้บริหารระดับสูงสุดของมหาวิทยาลัยไม่เอาด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อที่ในคำรายงานของท่านอาจารย์ชาอูวิทย์ ว่าเราน่าจะให้เครดิตแก่ท่านอดีตอธิการบดี ดร.เกริกเกียรติ ก็คงจะเป็นจริงที่ว่าระดับสูงสุดต้องเอาด้วยและจริงๆ แล้ว สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระดับสูงสุดก็เอาด้วยมาตลอดตั้งแต่เริ่มต้นมา ก็ดีใจที่ว่าระบบนี้ คงจะเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาเร็วๆ นี้ archives system will be a very little value if not committed by president

สังจธรรมข้อแรก คือ ถ้าอธิการบดีไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยแล้วระบบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยจะไม่ไปถึงไหนเลยและถ้าไม่ร่วมมือ หมดทุกส่วนของมหาวิทยาลัยมันจะไม่ค่อยมีประโยชน์ จะลากกันไป ลากกันมา ไม่ไปถึงไหนเลย

สังจธรรมข้อที่สอง คือ จะต้องเป็น university wide program หรือ campus wide program ยกตัวอย่าง สมมติว่ามหาวิทยาลัยหนึ่งมี 12 คณะ มีสำนักงาน อธิการบดี มีสำนัก มีสถาบัน มีอะไรเยอะแยะและมีเพียงครึ่งเดียวหรือ สามส่วนสี่ที่มาร่วมในระบบนี้ ก็ไม่มีประโยชน์อะไร หมดค่าไปอย่างมากมาย ถ้าจะทำให้ค่าสูงสุดก็ต้องให้ ทุกคน ทุกสำนัก ทุกสถาบันร่วมมือกันถึงจะมีประโยชน์ อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ

1. ต้องการผู้บริหารระดับสูงสุดของสถาบันนั้นมา

“เอาจริง” กับระบบนี้

2. ต้องวางระบบให้ครอบคลุมทั้งหมดทุกส่วนงาน

ในมหาวิทยาลัย ทุกหน่วยงานต้องช่วยกัน

อันนี้กระมังที่โครงการหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ได้พยายามจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและเชิญชวนพวกเราซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยงานต่างๆ ทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาร่วมด้วย กระผมอยากให้เราทุกคนเห็นความสำคัญตรงนี้ ถ้าหากว่ามีหน่วยงานใดหรือหลายหน่วยงานไม่ร่วมด้วยมันก็เหนียวเปล่า มันไม่สมบูรณ์

university archives ถือว่าเป็นเรื่องของระบบบันทึกช่วยจำ การพัฒนาของมหาวิทยาลัย การพัฒนาหรือการเติบโตของมหาวิทยาลัย จะต้องไม่หยุดชะงักแน่นอนโดยธรรมชาติ เพราะฉะนั้นระบบ archives นี้จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่ช่วงนี้เอา ช่วงนี้ไม่เอา จะต้องเดินหน้าตลอด ต้องแข็งขันตลอด มิฉะนั้นหน่วยบันทึกความจำ หรือ university archives นี้จะขึ้นๆ ลงๆ ช่วงไหนเอามากก็จะมีเอกสารมาก มี documentation ไว้ให้ ช่วงไหนสะเปะสะปะก็โยนทิ้งบ้าง ขวางบ้าง เวลาอีก 100 ปี ข้างหน้า ใครจะมาเขียนประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เอกสารหายไปไหนหมด ระบบจดหมายเหตุจึงเป็นเรื่องที่ท้าววันนี้เพื่อวันข้างหน้า

archives นี้จึงเป็นเรื่องที่เราพยายามที่จะดูเมื่อวานนี้ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เพราะฉะนั้นถ้าไม่ทำอย่างต่อเนื่อง มันจะสะดุด มันจะหายไป 3 ปี หายไป 7 เดือน มันไม่ได้มันมีช่องว่าง ไม่ใช่พันหลอ archives ต้องเป็นพันเต็มปาก มีวันวรรค ให้ด้วยตรงพันหลอซึ่งไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องทำอย่างต่อเนื่องเมื่อ “เอาจริง” แล้วต้องทำอย่างต่อเนื่อง เท่าที่กระผมมีประสบการณ์ การสร้างระบบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยนี้ ลำบากที่สุดในช่วงเริ่มต้น เพราะเรามาเริ่มต้นเอาตอนที่สถาบันมีอายุมากแล้ว สมมติที่นี้อายุ 60 ปี

แล้วมาเริ่มต้นเมื่ออายุ 53 ปี แล้วจะไปซูดค้นเอาเอกสารหน่วยความจำ ของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีก 52 ปี หรือ 53 ปี มันไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ต้องเป็นเรื่องที่ลงทุนมา อย่างหนักเลยในระยะแรกถึงจะได้มาเป็นปัจจุบัน ส่วนที่ จะเดินไปพุงนี้ เดินไปข้างหน้า อันนี้ไม่เป็นไรเราวางแผนได้

เพราะฉะนั้น เท่าที่เห็นมา เวลาสร้างมหาวิทยาลัย คนสร้างมหาวิทยาลัยใหม่ มักไม่ได้นึกถึงระบบ university archives ให้ชานไปกับการเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัย มักมาสร้างเอาทีหลังเสมอ ช่วงแรกที่พัฒนาขึ้นมาเท่าไรแล้ว เอกสารมันหายไปไหนก็ไม่รู้ รุ่ยวายมาก เมื่อตอนที่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีอายุครบ 20 ปี พวกเรามีประสบการณ์คือพยายามจะทำหนังสือครบรอบ 20 ปี ของมหาวิทยาลัย ต้องสร้างทีมขึ้นมา 6-7 ทีม ทีมนี้ไปที่บ้านของท่านอธิการบดีเก่าท่านนี้ ทีมที่สองไปที่บ้านของท่านอธิการบดีเก่าท่านนี้ ถ้าตายไปต้องไปสัมภาษณ์ภรรยา ถ้ายังอยู่ก็ไม่รู้ว่าความจำของท่านคืออยู่หรือเปล่า ต้องไปบ้านที่ก็ต้องไปจดกันใหญ่เลย เพราะว่าต้องเอา living archives/documentation archives นี้ มันไม่มีให้สร้าง ไม่มีหน่วยความจำต้องเอาความจำของคน บางทีตัวจริงก็ตายไปแล้ว ต้องเอาความจำของภรรยา ถ้าสามีไม่ค่อยพูดกับภรรยา ภรรยาก็ไม่ค่อยได้ทำอะไรเท่าไร ก็เลยเป็นจุดที่ลำบากที่สุด คือ ตอนเริ่มสร้างระบบ archives เพราะเรา ต้องพยายามเก็บ ประวัติศาสตร์ของเรา ตั้งแต่เริ่มต้น จากที่กระผมได้ลงมือปฏิบัติเรามีความลำบากมาก ตรงนี้ก็เหมือนบทเรียน แต่ว่าเมื่อทำไปแล้ว ต้องทำตัวเป็น นักค้นหา นักค้นคว้ามันเหมือนอย่างนั้นจริงๆ เมื่อเราไปเจอเข้ามันมีความสุขมากและบางทีไปเจอในสิ่งที่เรา ไม่คิดว่าจะเจอ ในช่วงนั้นเฉยๆ เรากำลังจะทำงานนี้มีเพื่อนผมคนหนึ่งเรียนรุ่นเดียวกัน ในมหาวิทยาลัย ปีแรกๆ แต่ว่าเขาเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ในกรุงเทพฯ และโชคคืออย่างหนึ่งที่เขาเป็นนักเก็บเอกสารเก่า และเขาได้เอกสารอันหนึ่งเป็นเอกสารพิธีเปิดมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ โอโฮ มันมีค่าเหลือเกินแต่วันที่มีพิธีเปิดจริงๆ ตอนปี 2507 มันคงไม่มีค่าเท่าไร พิมพ์เป็นพันเล่มแจกคนไปเรื่อย แต่หลังจากผ่านมา 20 ปี แยกไปเก็บไว้ซูดหนึ่ง ไม่รู้ว่า แยกเก็บเองหรือพ่อตาแยกเก็บให้แต่แยกเก็บ เสร็จแล้วแกล้งมาให้กระผมด้วยความรัก กระผมซูดลูกซูดเลย ไปเห็นเข้าเห็นชื่อ คน เห็นเหตุการณ์ เห็นอะไรต่อมิอะไร มันเข้ามา ประวัติศาสตร์มันเข้ามา มันเข้ามาทับถมตัวเราใน ขณะนั้น ความรู้สึกเป็นอย่างนั้นจริงๆ ที่เล่าถึงเหตุการณ์ส่วนตัว ให้พวกเราฟัง ในห้องนี้เพราะว่าอยากให้พวกเราที่มีความรู้สึก หรือมีความเข้าใจว่า เอกสาร จดหมายเหตุทั้งหลาย

“เมื่อสมัยที่ลัดได้ทำงานเป็นอธิการบดีส. ทบความยากลำบากในการบริหารมหาวิทยาลัย คือ หาเรื่องเลิกไปทบ จึงไม่ทราบเรื่องเลิก มีความเป็นมาอย่างไร ทำให้บางครั้ง ลัดสับสนใจ ผิดพลาด ที่สำคัญคือว่า เรื่องราวต่างๆ เรื่องเลิก ของมหาวิทยาลัย ควรเป็นงานที่ต่อเนื่อง เมื่อการจัดเก็บ เอกสารไปดี งานที่สืบทอดอย่างต่อ ยอดชะงัก ผลก็คือ การพัฒนามหาวิทยาลัยต้องหยุดชะงัก.....

ที่ท่านกำลังจะลงมือทำ หรือทำไปแล้ว อย่าไปคิดว่ามันไม่มีค่า มันมีค่ามหาศาล เอาเพชรมาแลกก็ไม่เอา เอาพลอยมาแลกก็ไม่เอาจริงๆ นะ สำหรับหลายคนบอกอย่างนั้นจริงๆ เพราะค่ามันมหาศาล อยากให้พวกเรามีกำลังใจที่จะทำอย่างไรไปคิดว่ามันน่าเบื่อ อาจารย์ชาญวิทย์ คนเดียวทำเพื่อคนอื่นไม่รู้เท่าไรอีกก็ปีก็ไม่รู้ ตามอายุของมหาวิทยาลัยแห่งนี้แล้วมันจะมีค่ามากเหลือเกิน ในภายหลัง

อยากจะกราบเรียนด้วยประสบการณ์ส่วนตัวกับท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ในห้องนี้ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีค่าเหลือเกินในการรื้อฟื้นหน่วย ความจำของมหาวิทยาลัย ของสถาบันของเราขึ้นมาแล้วมันจะมีค่ามากขึ้นไป มีค่าอะไร มีค่าอย่างไร ระบบจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยที่เห็นง่ายๆ ที่สุด คุณค่าของจดหมายเหตุ คือ

1. จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยมันบอกเราว่า สถาบันแห่งนี้ ในเชิงนโยบายและบริหารมหาวิทยาลัย ได้พัฒนา มาอย่างไร 60 ปี ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นี้ ตั้งแต่ ตอนก่อตั้งและไล่มาเรื่อยๆ มันได้พัฒนาอย่างไรมันเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร ถึงได้มาเป็นรูปร่างของวันนี้ขึ้นมา วันนี้เราเดินเข้าธรรมศาสตร์ เราเห็นตรงนี้มันสวย เราเห็นตรงนี้มันน่าเกลียด เราเห็นตรงนี้มันเข้ากันได้ ดีกับตึกนั้นเข้ากันได้ เราเห็นว่าสนามตรงนี้กับมุมตรงนี้ มันเข้ากันไม่ได้ เรามองดูว่าตรงนี้เราเปิดคณะนี้ ปีไหน เราเปิดคณะนั้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้มันมีพัฒนาการของความคิด มาทั้งนั้นแต่เราเห็น วันนี้เรามาดูผลรวบยอดของ 60 ปี ซึ่งถ้าเราจะตัดสินใจโดยฐานของเรา โดยไม่มี documentation ของจดหมายเหตุเราอาจจะตัดสินใจผิด หรือตัดสินใจก็ได้ ในการที่จะไปวิพากษ์วิจารณ์การกำหนดนโยบายการบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาในช่วง 60 ปี ที่ผ่านมาทั้งหมด

● จาก ปาฐกถา เรื่อง “ระบบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย” ในการประชุมเชิงปฏิบัติการการอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุ ครั้งที่ 2 ; 26 - 28 พ.ค. 2538

จดหมายเหตุ ฉบับที่ 1 จาก ศาสตราจารย์ ดร. ปิ๋ว บึงกาหลง
เขียนบทหรือ HARUNA MURU ระหว่างเดินทางไปเรียนต่อ
ที่ประเทศญี่ปุ่น ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโตเกียว

งานสร้างเอกสารเป็นงานที่สำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันชั้นนำของประเทศ การจัดระบบเอกสารนี้ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานของงานอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่เป็นลำดับที่สองของประเทศไทย และมีประวัติตั้งมาแล้ว 60 ปี เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ต้องมีเหตุการณ์ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่น่าจะได้จารึกจดจำเอาไว้และที่สำคัญมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองและการปกครองของประเทศไทยเรียกว่า ธรรมศาสตร์เป็นที่รู้จักของประชาชนคนไทยมาเป็นเวลานานแล้วหลายยุคหลายสมัย เพราะฉะนั้นก็เป็น การสมควรอย่างยิ่งที่ธรรมศาสตร์จะต้องดำเนินการ จัดตั้งหอจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยเพื่ออนุรักษ์ เอกสารจดหมายเหตุให้เป็นแหล่งข้อมูลด้านอุดมศึกษาของไทยสืบต่อไป.. □

ศ.คุณหญิง นงเยาว์ ชัยเสรี
นายกสภามหาวิทยาลัย

● เป็นส่วนหนึ่งของคำกล่าวเปิดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ระบบการบริหารงานเอกสารมหาวิทยาลัย” ณ ห้องประชุม ชั้น 4 อาคารเอนกประสงค์ มธ. 9 กุมภาพันธ์ 2537

“เอกสารจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัย ตูมรัทซ์ของอโวมบรรม ทางปัญญา”

● สุตลักษณ์ สิวรักษ์

ลเอกสารจดหมายเหตุเป็นเอกสารที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นเอกสารขั้นต้น ถ้าปราศจากเอกสารขั้นต้น แล้วเราไม่สามารถแสวงหาความรู้หนึ่งใดได้ถึงต้นตอ จดหมายเหตุ ในบ้านเมืองเราถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุด การเรียบเรียง พระราชพงศาวดารจากเอกสารต่างๆ ต้องยึด จดหมายเหตุเป็นหลัก กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ท่านทรงเห็นความสำคัญของหอจดหมายเหตุ ในขณะที่คนจำนวนมากไม่เห็นความสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าเอกสารเก่าๆ หรือจดหมายเหตุเก่าๆ นั้น เก็บกันไว้อย่างไม่ทะนุถนอม เอามาเผาไฟแมงจัน สมุดข่อยและใบลานที่ตัวเขียนซึ่งเชื่อกันว่า ศักดิ์สิทธิ์ก็เอามา เผาทำพระเครื่องตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แล้ว เช่น การทำพระเครื่องสมเด็จพระสังฆราชก็มีชื่อเสียง มากแต่กล่าวกันว่ามีการเผาพระไตรปิฎกเอามาทำ พระเครื่อง เป็นเหตุให้พระไตรปิฎกฉบับที่ชำระ ในสมัยกรุงธนบุรี ปลานาการไปส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งถูกขโมยไปที่เมืองเขมร และที่สำคัญชาวบ้านเขาก็เผาทิ้ง ความคิดนี้ จนปัจจุบัน ก็ยังไม่หมดไป เก่งกว่าคนบดี ศาสตราจารย์ต่างๆ ก็ชอบเผา เอกสารต่างๆ

ที่สำคัญคงยังจำกันได้ว่า มียายแก่คนหนึ่ง ที่เมือง เพชรบุรีกำลังจะเผาจดหมายเหตุที่สำคัญ เผอิญหลวงประเสริฐ อักษรนิติไปเห็นเข้าจึงขอเอามา เอกสารชิ้นนั้นจึงไม่ถูกเผา ปรากฏว่า เป็นเอกสารสำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งเป็น พระราชพงศาวดารที่สำคัญอย่างยิ่ง สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ จึงตั้งชื่อให้เป็นเกียรติแก่ผู้ที่รักษา จดหมายเหตุ ชิ้นนี้ไว้ได้ จากการเผาไฟครั้งนั้น □

● คัดจากบทความที่ถอดเทปจากปาฐกถาเนื่องในการประชุม เชิงปฏิบัติการที่จัดโดยโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ 9 กุมภาพันธ์ 2537

จดหมาย ฉบับที่ 1 จาก ศาสตราจารย์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์
เขียนบนเรือ HARUNA MURU ระหว่างเดินทางไปเรียนต่อ
ที่ประเทศอังกฤษ ถึงศาสตราจารย์วิจิตร สุจิตานนท์

อาจารย์ ดร. สุจิตานนท์ คอมมตร ใจ: ทุกคนที่ขอยื่น
ขอลี้ภัย ดร. สุจิตานนท์ เห็นกัน ต่างก็ท้อของขอมถึงที่หยุดพักเสีย
จ้าย ขอมจะเลิกที่ขอมหนึ่งหลายร้อยปีแล้ว มันก็คงจะจบไป
งานกันอยู่แล้ว มันก็ชั่วช้ามันก็มีมากเสียด้วย

ที่นั่น ขอมได้พบที่หยุดพักที่ขอมที่ขอมใจ ใจ:
ได้ทำดีตาม/ตามพ่อกัน ที่นี่ยิ่งขอมได้ยิ่งได้ก็ไม่ได้หมด.

ขอมจ: พยายามพบดูขอมอื่นในได้ที่ขอมอื่นใจ ใจ: จ: ทำขอมที่
อาจารย์ได้ใจ: ทำขอม ขอมที่ขอมที่ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม
ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม
ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม
ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม

ใจ: ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม
ใจ: ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม
ใจ: ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม
ใจ: ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม

ขอ ได้รับตาม ตามพ

จาก

Dr. Ungphakorn

ป.ล. ที่อาจารย์กราบ ใจ: ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม
ใจ: ขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอมขอม

Dr. Ungphakorn

c/o Siamese Legation

London

England.

โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยมีคณะกรรมการดำเนินงาน หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ เป็นผู้กำหนดนโยบายการดำเนินงานและมีเจ้าหน้าที่ประจำโครงการเป็นผู้ปฏิบัติงานต่างๆ ตามมติกรรมการฯ

๑. ในระยะเริ่มต้นยังไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำโครงการฯ มหาวิทยาลัยได้อนุมัติให้อิมตัว น.ส. นวลฉวี สุธรรมวงศ์ และ น.ส.วารุณี ไอสถารมย์ ข้าราชการจากสำนักหอสมุดและสถาบันไทยคดีศึกษา มาช่วยงานจัดทำแผนแม่บท (Master plan) ของโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์และวางระบบงานจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ในระยะเริ่มแรก ต่อมาในปี 2535 มหาวิทยาลัยฯ ได้อนุมัติอัตรา ลูกจ้างประจำโครงการฯ 2 อัตรา คือ ตำแหน่ง นักเอกสารสนเทศ 3 และ เจ้าหน้าที่ธุรการ 1 ซึ่งโครงการฯ ก็ได้จัดส่งนักเอกสารสนเทศ 3 ไปฝึกอบรมงานจดหมายเหตุจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และหอจดหมายเหตุธนาคารแห่งประเทศไทย นักเอกสารสนเทศคนแรกที่เข้ามาทำงานประจำโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ได้แก่ น.ส. ซอฟ้า เจตนาวิระบุตร ต่อมาได้ขอลาออกเพื่อไปทำงานที่อื่น และศึกษาต่อระดับปริญญาโท โครงการฯ จึงได้บรรจุนาง ดาวเรือง แนวทอง มาทำหน้าที่ นักเอกสารสนเทศแทน

โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ได้เริ่มงานด้วยการจัดทำแผนแม่บทเสนอต่อมหาวิทยาลัย เมื่อเดือนกรกฎาคม 2535 เพื่อขอบรรจุเข้าแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 8 ของมหาวิทยาลัย ขณะนี้มหาวิทยาลัยฯ ได้ส่งเรื่องให้ทบวงมหาวิทยาลัยฯ พิจารณาดำหากทบวงมหาวิทยาลัยฯ อนุมัติให้โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์เข้าอยู่ในแผนพัฒนาฯ โครงการฯ ก็จะดำเนินงานขออัตราข้าราชการประจำ และของบประมาณ เพื่อจัดสร้างอาคาร

หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ต่อไป หนึ่งในช่วงระยะแรกของการดำเนินงาน คณะกรรมการดำเนินงานฯ ได้เดินทางไปดูงาน หอจดหมายเหตุภายในประเทศของมหาวิทยาลัย ในส่วนภูมิภาคและหอจดหมายเหตุในกรุงเทพฯ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งหอจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัจจุบันนี้โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ได้ดำเนินงานด้านต่างๆ ซึ่งเป็นงานอนุรักษ์เอกสารและวัสดุจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

1. งานรวบรวมและจัดเก็บเอกสารและวัสดุจดหมายเหตุ

1.1 งานรวบรวมและจัดเก็บเอกสารจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย เช่น เอกสารการบริหารงานมหาวิทยาลัยตั้งแต่สมัยก่อตั้ง ม.ธ.ก. เรื่อยมา แฟ้มเอกสารเหล่านี้ได้รับมาจากงานสารบรรณของมหาวิทยาลัย

1.2 งานรวบรวมและจัดเก็บรูปภาพเหตุการณ์และบุคคลสำคัญของ มธ. ได้แก่ คอลเลกชัน รูปภาพของท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ภาพชุดเสรีไทย ภาพชุดประวัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น ขณะนี้โครงการมีภาพชุดต่างๆ ประมาณ 1,200 ภาพ

1.3 งานรวบรวมและจัดเก็บตำราเรียนของมหาวิทยาลัย อันที่จริงงานนี้สำนักหอสมุดได้ทำอยู่แล้วในส่วนของหอจดหมายเหตุฯ จะเก็บรักษาตำราเรียนในยุคแรกๆที่ก่อตั้ง ม.ธ.ก. ส่วนหนึ่งเป็นตำราเก่าที่หายากและได้รับบริจาคมาจาก ศ.วิจิตร ลุฬิตานนท์ ซึ่งถือเป็นประวัติศาสตร์ การเรียนการสอนของ มธ. ตำราทั้งหมดที่เก็บอยู่ในขณะนี้ มีจำนวน 500 เล่ม

1.4 งานรวบรวมและจัดเก็บวัสดุจดหมายเหตุ ได้แก่ เทปบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ สไลด์ ไมโครฟิล์ม ไปสเตอร์ และของที่ระลึกในโอกาสต่างๆ เช่น วาระ ครบรอบ 50 ปี มธ. และ 60 ปี มธ. เป็นต้น วัสดุจดหมายเหตุที่เก็บอยู่ปัจจุบันมี ประมาณ 200 รายการ

1.5 คอลเลคชันพิเศษ (Special Collection) ได้แก่เอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516, เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เหตุการณ์พฤษภาคม 2539 และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของ นักศึกษาและสมาคมธรรมศาสตร์ เช่น ฟุตบอล ประเพณี โขนธรรมศาสตร์ เป็นต้น ขณะนี้มีหนังสือ เอกสารและวารสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และบุคคลต่างๆ ประมาณ 395 รายการ

2. งานจัดตั้งศูนย์เก็บเอกสารมหาวิทยาลัย

เนื่องจากหน่วยงานต่างๆภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ดี ทำให้ระบบการจัดเก็บเอกสารของแต่ละหน่วยงานไม่มีประสิทธิภาพและมีหลายหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ยังไม่ทราบวิธีการจัดเก็บเอกสารที่ถูกต้องเอกสารที่พันธระแสรการใช้งานนานหลายสิบปี ก็ยังคงเก็บรักษาอยู่ภายในที่ทำงาน ทำให้สภาพห้องทำงานของแต่ละหน่วยงานเต็มไปด้วยเอกสารเก่าเก็บที่รุงรังบางหน่วยงานก็ได้ทำลายทิ้งไปโดยไม่ได้ผ่านการประเมินคุณค่าเอกสารจากหน่วยงานจดหมายเหตุ

แต่อย่างไรก็ตามเอกสารที่เป็นประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยถูกทำลายไปโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ซึ่งมีหน้าที่รวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่มีคุณค่าของมหาวิทยาลัย ได้ตระหนักถึงปัญหาการทำลายเอกสาร ถ้าหากหน่วยงานต่างๆ ได้ทำลายเอกสารที่มีคุณค่าทิ้งไปก่อนที่จะจัดส่งให้หอจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย งานอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย จะหมดความหมายลงทันที ดังนั้นโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์จึงจำเป็นต้องเร่งรัดให้มีการจัดตั้งศูนย์เก็บเอกสาร ของมหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อทำหน้าที่จัดเก็บเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ที่ไม่ได้ใช้งานเป็นประจำแต่ยังมีการเรียกใช้อยู่เป็นครั้งคราวให้ส่งเอกสารประเภทนี้ไปเก็บไว้ ณ ศูนย์เก็บเอกสาร เช่น หลักสูตรเก่า หรือ ระเบียบ กฎข้อบังคับหรือหลักฐานทางกฎหมายต่างๆ เป็นต้น

ศูนย์เก็บเอกสารจะทำหน้าที่เก็บรักษาเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ทั้งมหาวิทยาลัยและเมื่อพ้นระยะการใช้งานแล้ว ถ้าหากเป็นเอกสารมีคุณค่าก็จะส่งมอบให้หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ต่อไปถ้าไม่มีคุณค่าก็จะส่งไปทำลายตามระเบียบงานสารบรรณของสำนักนายกรัฐมนตรี

ระบบการทำงานของศูนย์เก็บเอกสารนั้นจะต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป คือ หัวหน้างานและผู้ช่วย เพื่อจัดทำทะเบียนเอกสารและให้บริการเมื่อหน่วยงานต่างๆมาขอใช้เอกสารที่ฝากเก็บไว้เมื่อสิ้นปี ศูนย์เก็บเอกสารก็จะจัดทำ บัญชีรายชื่อเอกสารที่สิ้นกระแสรการใช้งานแล้วแจ้งให้หน่วยงานทราบตามตารางกำหนดอายุเอกสาร ที่ได้จัดทำไว้ ศูนย์เก็บเอกสารจะช่วยลดพื้นที่การเก็บเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย ไปได้มากกว่า 50% ของเอกสารที่มีอยู่ในแต่ละหน่วยงาน

3. งานจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องระบบการบริหารงานเอกสารของมหาวิทยาลัยกับการอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย

โครงการจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ได้ริเริ่มจัดให้มีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ระบบการบริหารงานเอกสารของมหาวิทยาลัยกับการอนุรักษ์เอกสาร จดหมายเหตุ” ในปี 2537 และปี 2538 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือจากฝ่ายวิชาการและงานสารบรรณของมหาวิทยาลัยร่วมจัดการประชุมดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งสองครั้ง มีดังนี้

- 1.) เพื่อแนะนำระบบการจัดการจัดเก็บเอกสารที่ใช้ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และสามารถสืบค้นเรื่องที่ต้องการได้ในเวลาที่รวดเร็ว
- 2.) ให้เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานรู้จักวิธีการประเมินคุณค่าเอกสารประเภทต่างๆ ว่าเอกสารประเภทใดมีคุณค่าควรเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการทำงานเอกสารใดเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ต้องส่งมอบให้จดหมายเหตุและเอกสารประเภทใดควรทำลายได้เมื่อสิ้นกระแสนการใช้งาน
- 3.) แนะนำให้รู้จักศูนย์เก็บเอกสาร (Record Center) ว่ามีประโยชน์อย่างไรหน่วยงานต่างๆ ควรร่วมมือกับศูนย์เก็บเอกสารในด้านใดบ้าง

จากการจัดประชุมทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมาโครงการจดหมายเหตุฯ ได้ประเมินผลผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 200 คน ต่างก็เห็นว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้ปฏิบัติงานเอกสารและควรจะจัดการประชุมในปีต่อๆ ไป เพื่อให้ผู้ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจระบบการบริหารงานเอกสารของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริงและผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ได้เสนอแนะให้ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความสำคัญต่อระบบการจัดเก็บ

เอกสารและควรเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยเพื่อให้เข้าใจถึงระบบการบริหารงานเอกสารของมหาวิทยาลัยที่มีความสำคัญต่อผู้บริหารอย่างไร

4. งานจัดสร้างฐานข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุ

โครงการจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ได้เริ่มการทดลองจัดสร้างฐานข้อมูลรูปภาพของท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ภาพชุดเสรีไทยและภาพชุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยใช้โปรแกรมCDS/ISIS เมื่อโครงการฯได้รับมอบโปรแกรมสำเร็จรูปที่จัดซื้อใหม่ในระบบมัลติมีเดียเรียบร้อยแล้วก็จะเริ่มใช้โปรแกรมใหม่จัดทำฐานข้อมูลรูปภาพและเอกสารจดหมายเหตุประเภทอื่นๆต่อไปคาดว่า ปลายปี 2539 ฐานข้อมูลรูปภาพคงจะเริ่มให้บริการได้หลังจากนั้นจดหมายเหตุฯก็จะได้จัดทำฐานข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุและวัสดุประเภทอื่นๆต่อไป

5.งานจัดหาทุนพิเศษเพื่อใช้ในกิจการของโครงการฯ

เนื่องจากงบประมาณประจำปีที่โครงการฯ ได้รับจากมหาวิทยาลัยนั้นมีจำนวนจำกัดบางครั้งมีกิจการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนและไม่ได้ตั้งของงบประมาณประจำปีไว้ โครงการหอจดหมายเหตุฯ จึงได้พิจารณาเห็นว่าโครงการฯ ควรมีเงินทุนพิเศษสำหรับดำเนินงานด้านต่างๆ โดยการขอรับบริจาคจากแหล่งต่างๆ หรือจัดกิจกรรมหารายได้พิเศษตามความเหมาะสม ในปีงบประมาณ 2539 ที่ผ่านมา โครงการฯ ก็ได้รับความช่วยเหลือจากอดีต ส.ส. กรุงเทพฯ 2 ท่าน คือ อาจารย์ สุเทพ อัดถากร และ พล.ต. จำลอง ศรีเมือง เป็นจำนวน 2.7 ล้าน เพื่อจัดสร้างศูนย์เก็บเอกสารและจัดซื้อคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับงานจัดเก็บเอกสารและงานจดหมายเหตุและในปีงบประมาณ 2537 ได้รับทุนอุดหนุนหอจดหมายเหตุจากรัฐบาลฝรั่งเศสจำนวน 2 ทุนและได้รับเงินบริจาคซื้อคอมพิวเตอร์และบริจาคช่วยในกิจการต่างๆ ของโครงการฯ เสมอมา

6.งานประชาสัมพันธ์โครงการหอจดหมายเหตุ

เนื่องจากโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาคมธรรมศาสตร์และบุคคลภายนอกโครงการฯ จึงได้จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดให้มีการอภิปรายเรื่อง “หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย : ความทรงจำของสถาบัน” จัดทำบทความลงในวารสารและหนังสือพิมพ์รวมทั้งการจัดทำจุลสารของโครงการฯ

7. การให้บริการค้นคว้าเอกสารและวัสดุจดหมายเหตุ

ปัจจุบันนี้ (พฤษภาคม 2539) โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์มีเอกสารและวัสดุจดหมายเหตุประเภทต่างๆ จัดเก็บอยู่ประมาณ 3,000 รายการประกอบด้วยเอกสารจดหมายเหตุแฟ้มการบริหารงานของมหาวิทยาลัย หนังสือ ตำราเรียน หนังสือชุดปริทัศน์ พนมยงค์ วารสาร เอกสาร พ.ค.ท. ไมโครฟิล์ม วิดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง โปสเตอร์ รูปภาพ และของที่ระลึกต่างๆ

เอกสารและวัสดุจดหมายเหตุที่เก็บรักษา ณ หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ไม่นุญาตให้ยืมออก ผู้ที่ต้องการใช้ต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์เพื่อขอค้นเอกสารและขอทำสำเนารูปภาพต่างๆ โดยเสียค่าบริการตามอัตราของหอจดหมายเหตุฯ ปัจจุบันนี้ โครงการฯ ยังไม่เปิดบริการให้ใช้เอกสารสำคัญต่างๆ คงให้บริการเฉพาะรูปภาพชุดอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ชุดเสรีไทยเท่านั้น เพราะยังไม่พร้อมด้านสถานที่ให้บริการและบุคลากร

ขณะนี้ โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ยังไม่สามารถดำเนินได้เต็มรูปแบบทั้งนี้เนื่องจากมีปัญหาในด้านสถานที่ทำงานและบุคลากรซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหลักของการดำเนินงาน ณ ปัจจุบันนี้ (พฤษภาคม 2539) โครงการฯ ยังไม่มีที่ทำการถาวรทำให้ไม่สามารถรับเอกสารจากหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยได้และบุคลากรที่มีอยู่ในอัตราถูกจ้างประจำนั้นยังไม่มีความรู้ความชำนาญพิเศษเกี่ยวกับงานจดหมายเหตุโดยเฉพาะการจัดเอกสารจดหมายเหตุ จึงต้องให้นักจดหมายเหตุอาสาสมัครช่วยดำเนินการ ในระยะที่เริ่มต้น

โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ คาดว่าในอนาคตอันใกล้จะมีสถานที่ทำงาน และสถานที่สำหรับจัดเก็บเอกสารจดหมายเหตุ ที่กว้างขวางและได้มาตรฐานเพื่อรองรับเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยและเป็นแหล่งจัดเก็บและให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติของมหาวิทยาลัย และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างสมบูรณ์แบบ ๑

หอดจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ : เทียงแค่นักรบนั้นหรือ

หากจะพิจารณาในบริบทของโลกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็เป็นเพียงหนึ่งในบรรดามหาวิทยาลัยหลายพันหลายหมื่น ที่มีอยู่ทั่วทุกทวีป เป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตออกไปแล้วปีแล้ว เพื่อตอบสนองความต้องการด้านกำลังคนของรัฐหรือหน่วยงานเอกชน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกทุนนิยมหรือเศรษฐกิจการตลาด ธรรมศาสตร์ดูจะไม่แตกต่างจากสถาบันการศึกษาทั่วไป แต่ในความเหมือนของธรรมศาสตร์ก็มีความแตกต่างอยู่ (แม้จะดูน้อยนิดลงทุกทีๆ ในโลกหลังสงครามเย็น โลกที่ดูเหมือนเป็นชัยชนะของเศรษฐกิจการตลาด โลกของวัตถุนิยมและโลกของบริโภคนิยมโลกที่อดีตและอุดมการณ์ดูจะพังพินาศ) ในความแตกต่างที่ว่านี้มาจากความทรงจำว่าด้วยกำเนิด และประสบการณ์ ที่ธรรมศาสตร์ที่ผ่านมา

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมด้วยความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ของประเทศนั้นคือความพยายามที่จะสถาปนาระบอบการปกครองที่มีกฎหมายเป็นหลักการใหญ่เหนือบุคคล ไม่ว่าเรา จะเรียกว่า "ลัทธิรัฐธรรมนูญ" หรือ "ลัทธินิติธรรม" หรือ คำที่ใช้กันจนเกร่อในปัจจุบันว่า "ประชาธิปไตย" ก็ตาม การสถาปนา มธก. พ.ศ. 2477 เป็นผลพวงของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เป็นความพยายามที่จะเปิดโอกาสในการศึกษาให้กับผู้คนในวงกว้าง (ดังนั้น มธก. จึงเป็นตลาดวิชาอยู่ระหว่าง 2477-2502)

กำเนิดของธรรมศาสตร์ถูกสร้างเสริมด้วยประสบการณ์ที่อาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยนี้มีสืบเนื่องกันมาที่เป็นสมัยของการต่อต้านฟาสซิสต์ญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยการที่ มธก. เป็นที่ตั้งของขบวนการใต้ดิน "เสรีไทย" ทั้งในสมัยของการต่อต้านเผด็จการทหารภายในประเทศช่วงทศวรรษ 2490 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยของการปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 พร้อมๆกับการสร้างอุดมการณ์ที่มากับคำขวัญว่า "ฉันทรักธรรมศาสตร์ เพราะธรรมศาสตร์สอนให้ฉันทรักประชาชน"

อดีตและอุดมการณ์ดังกล่าว (แม้จะดูพังพินาศไปในยุคที่จะเปลี่ยนจากศตวรรษนี้ไปสู่ศตวรรษหน้า) ดูจะมีคุณค่าเพียงพอต่อการที่มหาวิทยาลัยจะมีหน่วยงานที่เก็บรักษาไว้ซึ่งความทรงจำจากอดีต เป็น "หอดจดหมายเหตุธรรมศาสตร์" ที่คนรุ่นแล้วรุ่นเล่า (โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มสาว) จะได้เข้ามาเรียนรู้จากอดีตที่ผ่านมาโดยไม่เวียนวนกลับ รับรู้ถึงความเป็มาประสบการณ์ความดีความงาม ความรุ่งโรจน์และความล้มเหลวและผิดพลาด ของทั้งตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารในระดับแนวหน้าอย่างผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ท่านอธิการบดีแห่งความทรงจำอย่าง ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ หรือศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ หรือแม้แต่บรรดานักศึกษารุ่นแล้วรุ่นเล่าหลายพันหลายหมื่นคน ที่ผ่านเข้ามาเป็นชีวิตส่วนหนึ่งของสถาบันนี้ และที่ผ่านออกไปทั้งที่เป็นความชื่นชมของสถาบัน หรือเป็นความอัปยศของตัวบุคคลและยุคสมัย

หอดจดหมายเหตุธรรมศาสตร์เป็นความฝันของคนกลุ่มหนึ่งที่ตั้งใจว่า มนุษย์จะเข้าใจสภาพในปัจจุบันของตนได้ดี ด้วยการเรียนรู้จากอดีต (ที่มีด้านบวกและด้านลบ) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจะเดินไปสู่อนาคตด้วยความรู้ความเข้าใจ และที่สำคัญที่สุดก็คือด้วยสติปัญญา "หอดจดหมายเหตุธรรมศาสตร์" เป็นโครงการเล็กๆ มาตั้งแต่ปลายปี 2533 บัดนี้เวลาผ่านมามากหลายปี น่าสงสัยเหมือนเกินว่าในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ สังคมสารสนเทศ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทางวัฒนธรรม ค่านิยม ค่านิยมไทยและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมธรรมศาสตร์ (ที่ก็มีการขยายตัวในด้านปริมาณ อย่างมากมายมหาศาล) จะมีเนื้อที่ว่างให้กับการรู้จักตนเองหรือไม่หนอ

โครงการ

ทอดทนายเหตุ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ยินดีรับมอบเอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุ สิ่งของ
ข้อมูลที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จากศิษย์เก่าและทุกท่าน
และให้บริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง
กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ในอดีต

เจ้าบอง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร

โครงการทอดทนายเหตุธรรมศาสตร์

คณะผู้จัดทำ

ดร.ชานวิทย์ เกษตรดี

น.ส.เมลวี่ สุธรรมวงศ์

นางพิมพ์กานต์ เดชเจริญสี

น.ส.ดาวเรือง ไหมทอง

สำนักงาน

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์

กรุงเทพฯ 10200

โทรภายใน 2643

โทร./โทรสาร 224-0149

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

น.ส.อรุณี จันทร์สุบุตร

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โทร.224-4350 โทรสาร 224-7358